

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/148/148/97

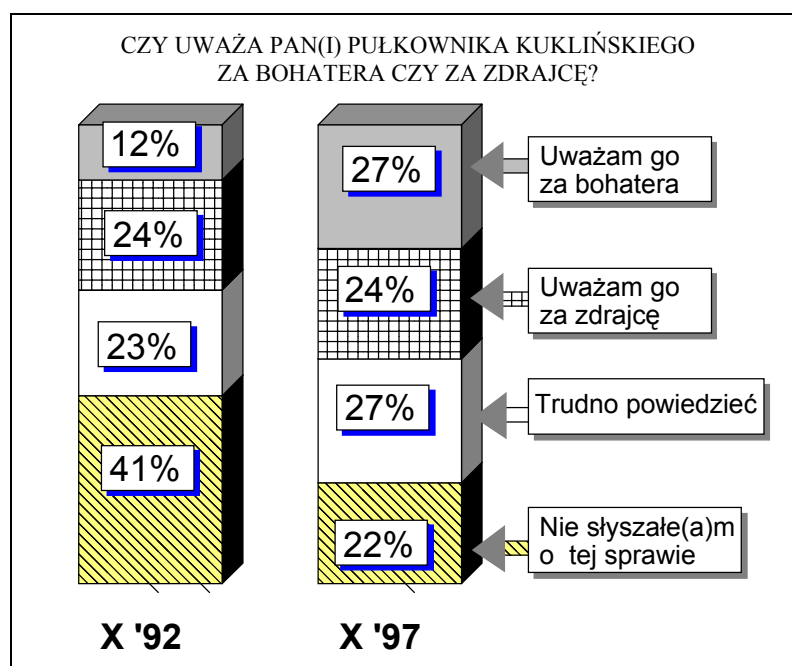
JESZCZE RAZ O PUŁKOWNIKU KUKLIŃSKIM

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Sprawa pułkownika Kuklińskiego jest szeroko znana opinii publicznej. Słyszało o niej ponad trzy czwarte badanych. Jest to o blisko 20% więcej niż w roku 1992.
- Wśród osób, które słyszały o sprawie Ryszarda Kuklińskiego, połowa (co stanowi 39% ogółu badanych) aprobuje umorzenie postępowania przeciwko niemu, natomiast 29% (co odpowiada niespełna jednej czwartej ogółu) nie zgadza się z tą decyzją.
- Bardziej kontrowersyjna jest kwestia oceny postępowania pułkownika Kuklińskiego. Obecnie nieznacznie przeważają opinie pozytywne, pięć lat temu zaś zdecydowanie więcej było opinii negatywnych. Wraz ze wzrostem poinformowania zwiększa się też liczba osób, które uważają Ryszarda Kuklińskiego za bohatera.

Decyzja prokuratury wojskowej o umorzeniu dochodzenia przeciw pułkownikowi Ryszardowi Kuklińskiemu, zaaprobowana przez samego zainteresowanego, zamknęła ostatecznie tę sprawę w rozumieniu formalnoprawnym. Prawdopodobnie jednak nie zakończy się publiczna dyskusja na ten temat, o czym może świadczyć m.in. list otwarty trzydziestu generałów ludowego Wojska Polskiego, domagających się ujawnienia tajnego uzasadnienia decyzji o umorzeniu śledztwa. Dzieje się tak dlatego, że - jak się wyraził płk Ryszard Kukliński w filmie dokumentalnym o sobie - dyskusję o problemach zbyt łatwo zastępuje się dyskusją o ludziach. W tym wypadku problemem zasadniczym jest ocena kontekstu historycznego, a więc okresu PRL, w którym działał Kukliński.

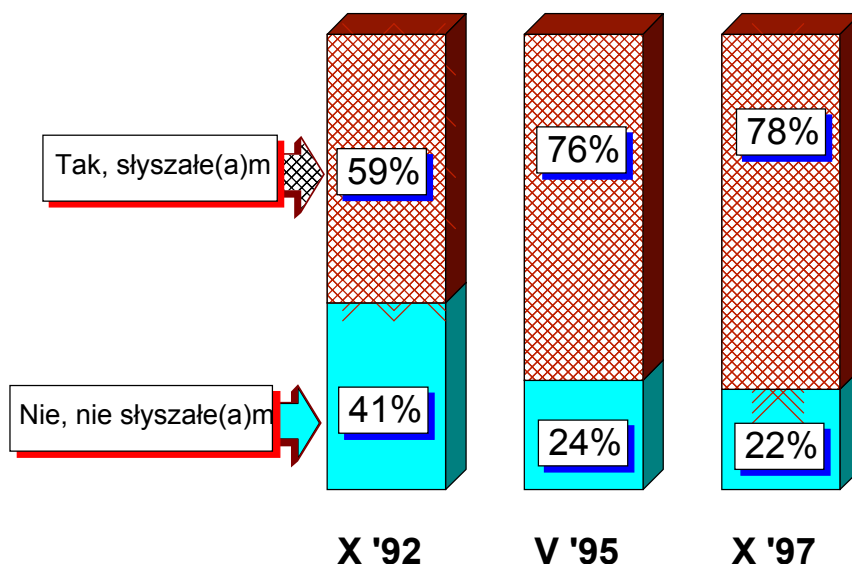
W październikowym sondażu¹ zapytaliśmy respondentów o ocenę postępowania Ryszarda Kuklińskiego (powtarzając pytanie sprzed pięciu lat² chcieliśmy sprawdzić, czy i jak dalece zmieniła się opinia o nim), a także o stosunek do decyzji prokuratury, umarzającej tę sprawę.

Zacznijmy od stanu wiedzy badanych na ten temat. Pięć lat temu, gdy sprawa ta została przypomniana przez „Washington Post”, a następnie zaczęła się o niej dyskusja w polskich środkach przekazu, o „sprawie Kuklińskiego” słyszała niewiele ponad połowa badanych. Gdy w połowie roku '95 Sąd Najwyższy rozpatrywał rewizję nadzwyczajną tej sprawy, trzy czwarte ankietowanych deklarowało, że wie, o co w niej chodzi. Odsetek ten nie uległ większym zmianom do października bieżącego roku.

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (89) przeprowadzono w dniach 23-28 października '97 na 1168-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

² Por. komunikat CBOS „Opinie o pułkowniku Kuklińskim”, październik '92.

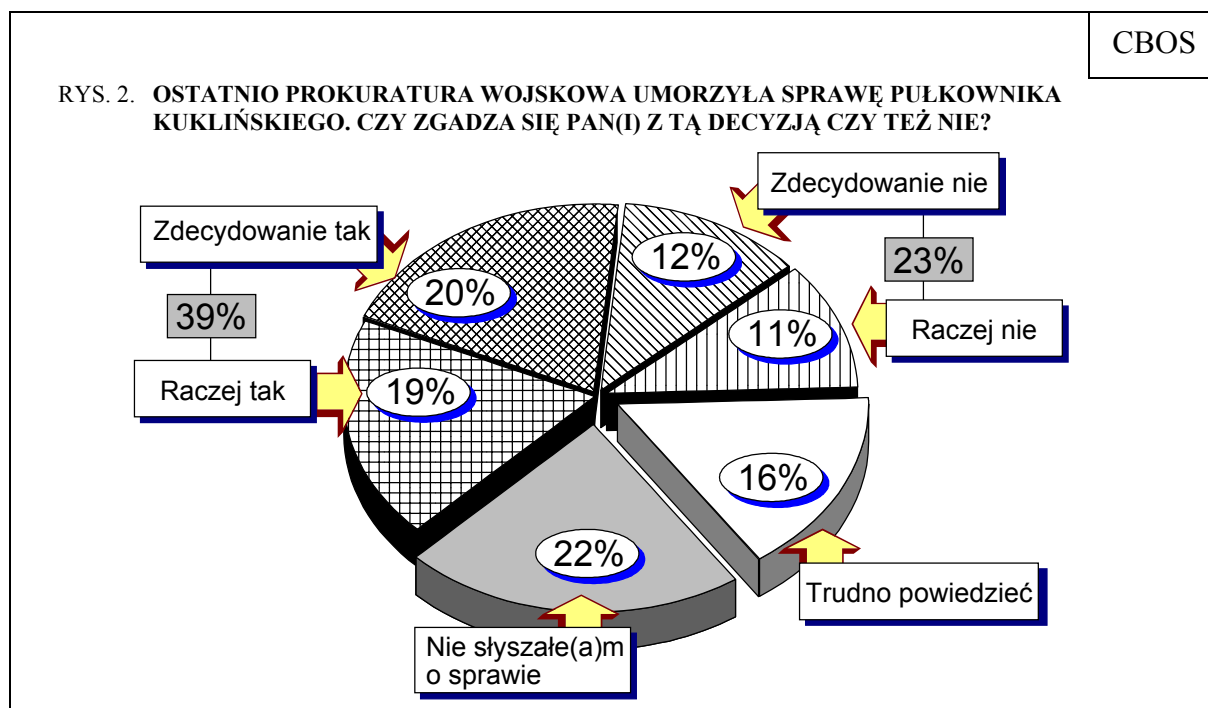
RYS. 1. CZY SŁYSZAŁ(A) PAN(I) O SPRAWIE PUŁKOWNIKA RYSZARDA KUKLIŃSKIEGO, KTÓRY W LATACH SIEDEMDZIESIĄTYCH WSPÓLPRACOWAŁ Z WYWIADEM AMERYKAŃSKIM, A NASTĘPNIE PO PRZEKAZANIU INFORMACJI O PLANACH WPROWADZENIA W POLSCE STANU WOJENNEGO ZBIEGŁ DO USA?

Obecnie sprawa ta częściej znana jest mężczyznom niż kobietom oraz osobom z wykształceniem co najmniej średnim. Wśród badanych z wyższym wykształceniem, kadry kierowniczej i inteligencji niemal wszyscy słyszeli o sprawie pułkownika Kuklińskiego. Także zdecydowana większość (90%) ankietowanych z wykształceniem średnim, pracowników umysłowych niższego szczebla, mieszkańców największych miast oraz prywatnych przedsiębiorców słyszała o tej sprawie. Natomiast stosunkowo rzadziej niż inni słyszeli o niej najmłodszy badani, mieszkańcy wsi, gospodynie domowe oraz respondenci nie potrafiący określić swoich poglądów politycznych.

Badani wypowiedali się następnie na temat umorzenia sprawy przez prokuraturę wojskową oraz w kwestii oceny postępowania pułkownika Kuklińskiego.

Co do decyzji o umorzeniu sprawy opinie są następujące:

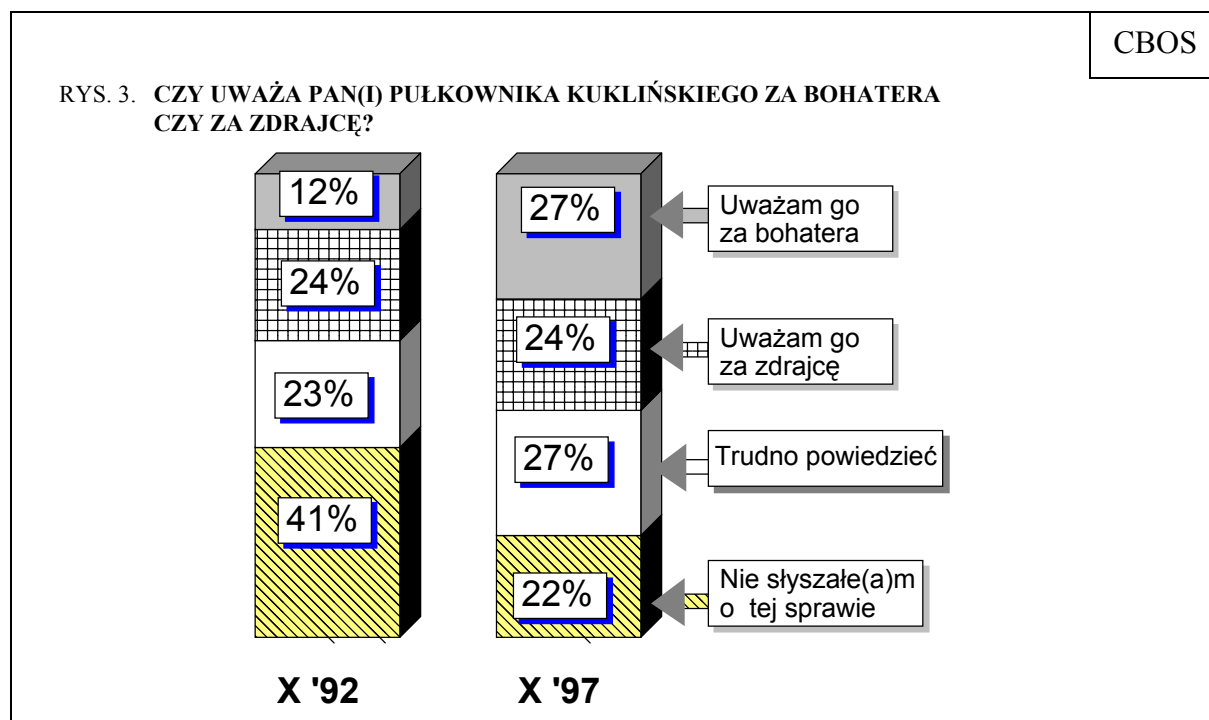

Aprobata decyzji o umorzeniu dochodzenia w omawianej sprawie zdecydowanie przeważa nad dezaprobatą. Dotyczy to zarówno ogółu badanych (co pokazuje powyższy rysunek), jak i tych, którzy orientują się, o co chodzi w tej sprawie.

Wśród osób zorientowanych połowa aprobuje decyzję prokuratury wojskowej, a tylko 29% nie zgadza się z nią. Analizując opinie o decyzji prokuratury tych badanych, którzy są o sprawie poinformowani, można stwierdzić, że mężczyźni nie tylko częściej deklarują, że słyszeli o niej, ale też częściej niż kobiety uważają tę decyzję za słuszną. Natomiast kobiety mają w tej sprawie więcej wątpliwości i dwukrotnie częściej niż mężczyźni powstrzymują się od zajęcia jednoznacznego stanowiska. Nieco podobnie jest wśród najmłodszych badanych - wśród nich poinformowanie o sprawie jest relatywnie najmniejsze, a równocześnie wśród poinformowanych jest stosunkowo najwięcej osób nie akceptujących umorzenia sprawy. Warto jeszcze dodać, że najbardziej podzielone opinie co do zasadności decyzji prokuratury są wśród kadry kierowniczej i inteligencji (ta grupa niemal w całości deklaruje znajomość sprawy), z największą aprobatą zaś spotkała się ta decyzja wśród robotników wykwalifikowanych i prywatnych przedsiębiorców.

Stosunek do decyzji prokuratury w sprawie pułkownika Kuklińskiego najsilniej jednak uzależniony jest od poglądów politycznych badanych. Bardziej jednoznaczne stanowisko zajmują osoby o orientacji prawicowej, wśród których czterokrotnie więcej zgadza się z tą decyzją, niż jest przeciwnego zdania. Natomiast wśród osób o przekonaniach lewicowych poglądy na ten temat są bardziej podzielone, aczkolwiek wyraźnie przeważa dezaprobatą decyzji o umorzeniu sprawy.

Przejdźmy teraz do kwestii najistotniejszej - oceny postępowania Ryszarda Kuklińskiego. Po raz pierwszy zapytaliśmy o to w październiku '92. Obecnie, po pięciu latach, powtórzyliśmy to pytanie. Wyniki - w odniesieniu do ogółu badanych - były następujące:

W ciągu minionych pięciu lat stosunek do Ryszarda Kuklińskiego zmienił się zasadniczo. Wiąże się to zapewne ze wzrostem w społeczeństwie wiedzy o tej sprawie. Liczba osób uważających go za zdrajcę pozostała taka sama, natomiast ponad dwukrotnie wzrosła liczba badanych, dla których jest on bohaterem. W rezultacie ci ostatni mają obecnie nieznaczną przewagę nad tymi, którzy określają jego działalność jako zdradę. Przed pięciu

laty wśród poinformowanych o sprawie przeważali ci, którzy uważali, że jest on zdrajcą, bądź też nie zajmowali jednoznacznego stanowiska, natomiast opinię, że jego działalność można określić mianem bohaterskiej, wyrażała mniejszość badanych. Obecnie poinformowani dzielą się na równoliczne grupy uważających go za bohatera lub nie mających sprecyzowanego poglądu na ten temat (po 35%) oraz tych, którzy nadal uważają go za zdrajcę (30%).

Wśród osób poinformowanych cechy społeczno-demograficzne w małym stopniu warunkują oceny tej postaci. Jedynie kobiety częściej niż mężczyźni nie zajmują jednoznacznego stanowiska, a rzadziej określają go jako bohatera. Z kolei wśród badanych powyżej 65 roku życia blisko połowa uważa Ryszarda Kuklińskiego za bohatera, a tylko co piąty - za zdrajcę. Występuje natomiast bardzo silna zależność oceny działania pułkownika Kuklińskiego od poglądów politycznych badanych. Dla ponad połowy deklarujących orientację lewicową jest on zdrajcą, i odwrotnie: dla zbliżonego odsetka osób o poglądach prawicowych - bohaterem. Z kolei wśród określających swoje poglądy jako centrowe przeważa negatywny stosunek do jego działalności bądź niezajmowanie jednoznacznego stanowiska.

Jak przedstawiają się oceny pułkownika Ryszarda Kuklińskiego wśród zwolenników poszczególnych ugrupowań politycznych?

Tabela 1 w procentach

Elektoraty partii politycznych	Pułkownika Kuklińskiego uważam za ³ :		
	bohatera	zdrajcę	Trudno powiedzieć
AWS	58	13	29
PSL ⁴	27	48	25
ROP ⁵	37	24	39
SLD	15	51	34
UW	40	28	32
Nie głosowałam(a)m	30	30	40

Dla zależności od elektoratów V Cramera=0,324

³ Odsetki liczone są od liczby osób w danym elektoracie, które słyszały o tej sprawie.

⁴ Uwzględniliśmy elektorat tej partii, ponieważ ma ona swoich przedstawicieli w parlamencie, jednak do danych dotyczących tego elektoratu należy podchodzić ostrożnie ze względu na bardzo małą (32 osoby) liczebność w próbie osób deklarujących oddanie głosu na tę partię.

⁵ Por. przypis 3 (19 osób).

Najbardziej jednoznaczne stanowisko w tej sprawie zajmuje, z jednej strony, elektorat AWS, z drugiej zaś - SLD. Warto jednak zauważyć, że wśród wyborców SLD nieco więcej osób nie wyraża sprecyzowanego poglądu. Interesujące również jest, że stanowisko elektoratu PSL jest znacznie bardziej zbliżone do opinii wyborców SLD niż pozostałych partii.

Natomiast wśród tych, którzy nie wzięli udziału w wyborach, ale słyszeli o tej sprawie, największa grupa nie zajmuje jednoznacznego stanowiska, opinie zaś pozostałych są podzielone.

Najbardziej interesujące wydaje się jednak to, że obecny elektorat SLD bardziej radykalnie ocenia działalność pułkownika Kuklińskiego niż ogół byłych członków PZPR.

Tabela 2 w procentach

Czy był(a) Pan(i) przed rokiem 1989 członkiem:	Pułkownika Kuklińskiego uważam za ⁶ :		
	bohatera	zdrajcę	Trudno powiedzieć
- PZPR	29	49	22
- innych partii i organizacji społeczno-politycznych	33	35	32
- nie należałem do żadnej	37	27	36
Nie dotyczy, byłem(a) za młody(a)	27	34	39

V Cramera=0,101

Związek oceny Ryszarda Kuklińskiego z przynależnością badanych do partii przed rokiem '89 jest wprawdzie statystycznie dość słaby, niemniej trudno nie zauważyć, że wśród tych, którzy należeli do PZPR, wyraźnie więcej osób uważa go za bohatera, niż wśród tych, którzy w ostatnich wyborach parlamentarnych głosowali na SLD. Jest to różnica większa niż między podzielającymi ten pogląd byłymi członkami PZPR a bezpartyjnymi. Trudno tu o jednoznaczną interpretację bez przyjęcia dodatkowych założeń, które wykraczają już poza ramy komunikatu.

Na zakończenie można jeszcze dodać, że przekonanie, iż pułkownik Kukliński dopuścił się zdrady, nie przesądza jednoznacznie o negatywnym stosunku do umorzenia jego sprawy przez prokuraturę. Wśród osób, którzy oceniają jego postępowanie jako zdradę, co siódmy (14%) akceptuje decyzję prokuratury, a 6% nie wyraża jednoznacznej opinii.

⁶ Odsetki liczone są od liczby osób w danym elektoracie, które słyszały o tej sprawie.

★

★

★

Sprawa pułkownika Ryszarda Kuklińskiego jest w społeczeństwie znana - słyszało o niej ponad trzy czwarte badanych. Ocena jego postępowania jest kontrowersyjna - opinie pozytywne niewiele przeważają nad negatywnymi. Trzeba jednak pamiętać, że przed pięcioma laty zdecydowanie dominowały oceny negatywne. Wówczas jednak znacznie mniej osób deklarowało, że słyszało o tej sprawie. Tak więc szersze poinformowanie wyraźnie wiąże się z przyrostem ocen pozytywnych. Równocześnie badani znacznie częściej aprobuja decyzję o umorzeniu postępowania przeciwko niemu, niż wyrażają dezaprobatę.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy słyszał(a) Pan(i) o sprawie pułkownika Ryszarda Kuklińskiego, który w latach siedemdziesiątych współpracował z wywiadem amerykańskim, a następnie po przekazaniu informacji o planach wprowadzenia w Polsce stanu wojennego zbiegł do USA?
(%)

	Tak, słyszał(a)m	Nie, nie słyszał(a)m	Liczba osób
Ogółem	78	22	1168
Płeć			
Mężczyźni	88	12	553
Kobiety	69	31	615
Wiek			
do 24 lat	64	36	162
25-34	80	20	207
35-44	81	19	269
45-54	91	9	186
55-64	79	21	162
65 lat i więcej	69	31	182
Miejsce zamieszkania			
Wieś	69	31	434
Miasto do 20 tys.	81	19	141
od 21 do 100 tys.	82	18	241
101-500 tys.	83	17	225
501 tys.i więcej mieszk.	92	8	127
Region			
Północny	83	17	145
Zachodni	81	19	128
Środkowozachodni	81	19	170
Środkowy	80	20	203
Wschodni	70	30	140
Południowo-wschodni	78	22	182
Południowo-zachodni	75	25	201
Wykształcenie			
Podstawowe	64	36	366
Zasadnicze zawodowe	74	26	325
Średnie	90	10	390
Wyższe	98	2	87
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	97	3	55
Prac.umysł.niż.szczebla	90	10	124
Pracownicy fiz.- umysł.	73	27	81
Robotnicy wykwalifikowani	85	15	137
Robotnicy niewykwalifik.	80	20	63
Rolnicy	74	26	67
Prywatni przedsiębiorcy	91	9	63
Bierni zawodowo			
Renciści	68	32	131
Emeryci	76	24	218
Uczniowie i studenci	78	22	60
Bezrobotni	69	31	99
Gospodynie domowe i inni	63	37	71
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	93	7	118
Sektor państwowy	86	14	137
Sektor prywatny	86	14	282
Spółdzielczość	64	36	17
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 200 zł	64	36	192
201 - 325	75	25	206
326 - 449	79	21	198
450 - 599	82	18	175
Powyżej 599 zł	94	6	217
Ocena własnych war. mater.			
Złe	71	29	327
Średnie	79	21	580
Dobre	86	14	261
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	75	25	70
Raz w tygodniu	76	24	563
Kilka razy w miesiącu	76	24	173
Kilka razy w roku	83	17	260
W ogóle nie uczestniczy	83	17	102
Poglądy polityczne			
Lewica	88	12	206
Centrum	80	20	280
Prawica	87	13	368
Trudno powiedzieć	60	40	313

Tabela 2. Ostatnio prokuratura wojskowa umorzyła sprawę pułkownika Kuklińskiego. Czy zgadza się Pan(i) z tą decyzją czy też nie?

Odpowiedzi osób, które słyszały o tej sprawie

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	50	29	21	912
Płeć				
Mężczyźni	56	30	14	486
Kobiety	43	28	29	426
Wiek				
do 24 lat	47	38	15	105
25-34	56	21	23	166
35-44	47	35	18	218
45-54	46	33	21	169
55-64	46	28	26	129
65 lat i więcej	58	18	23	125
Miejsce zamieszkania				
Wieś	51	26	22	298
Miasto do 20 tys.	46	30	24	114
od 21 do 100 tys.	49	30	21	196
101-500 tys.	53	33	14	187
501 tys. i więcej mieszk.	47	27	26	117
Region				
Północny	60	25	15	120
Zachodni	45	35	21	104
Środkowozachodni	44	31	25	138
Środkowy	53	27	20	162
Wschodni	42	39	19	97
Południowo-wschodni	52	26	22	141
Południowo-zachodni	51	25	24	150
Wykształcenie				
Podstawowe	48	26	26	235
Zasadnicze zawodowe	50	33	17	242
Średnie	50	28	22	350
Wyższe	55	32	13	85
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	39	34	27	54
Prac. umysł. niż. szczebla	49	26	25	111
Pracownicy fiz. - umysł.	50	24	26	59
Robotnicy wykwalifikowani	55	32	13	117
Robotnicy niewykwalifik.	48	35	17	50
Rolnicy	47	40	13	50
Prywatni przedsiębiorcy	53	29	19	57
Bierni zawodowo				
Renciści	49	26	25	89
Emeryci	49	25	25	166
Uczniowie i studenci	53	35	12	47
Bezrobotni	58	25	17	69
Gospodynie domowe i inni	43	32	25	45
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	44	37	19	109
Sektor państwowy	61	25	14	118
Sektor prywatny	45	30	25	242
Spółdzielczość	70	23	7	11
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	51	34	15	124
201 - 325	45	31	24	154
326 - 449	47	27	27	157
450 - 599	59	21	20	143
Powyżej 599 zł	52	32	16	205
Ocena własnych war. mater.				
Złe	44	30	26	232
Średnie	52	27	21	455
Dobre	52	32	16	224
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	63	8	28	53
Raz w tygodniu	51	28	21	429
Kilka razy w miesiącu	49	26	24	131
Kilka razy w roku	47	33	19	215
W ogóle nie uczestniczy	42	42	15	84
Poglądy polityczne				
Lewica	32	49	18	181
Centrum	46	35	19	223
Prawica	69	16	15	320
Trudno powiedzieć	40	23	36	186

Tabela 3. Czy uważa Pan(i) pułkownika Kuklińskiego za bohatera czy za zdrajcę?

Odpowiedzi osób, które słyszały o tej sprawie (%)

	Uważam go za bohatera	Uważam go za zdrajcę	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	30	35	911
Płeć				
Mężczyźni	39	32	29	486
Kobiety	30	29	41	425
Wiek				
do 24 lat	32	33	34	105
25-34	34	22	44	165
35-44	33	35	32	218
45-54	32	38	30	169
55-64	33	31	36	129
65 lat i więcej	47	21	32	125
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	28	37	298
Miasto do 20 tys.	36	33	31	114
od 21 do 100 tys.	34	30	36	196
101-500 tys.	41	31	28	186
501 tys. i więcej mieszk.	25	32	42	117
Region				
Północny	46	26	28	120
Zachodni	34	33	33	104
Środkowo-zachodni	25	31	44	138
Środkowy	36	32	32	162
Wschodni	34	39	27	97
Południowo-wschodni	34	26	40	141
Południowo-zachodni	35	30	36	149
Wykształcenie				
Podstawowe	36	25	39	235
Zasadnicze zawodowe	33	34	33	242
Średnie	35	31	35	348
Wyższe	36	32	31	85
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	27	40	33	54
Prac. umysł. niż. szczebla	31	25	44	110
Pracownicy fiz. - umysł.	37	25	38	59
Robotnicy wykwalifikowani	36	33	31	117
Robotnicy niewykwalifik.	34	37	29	50
Rolnicy	30	39	31	50
Prywatni przedsiębiorcy	34	33	33	57
Bierni zawodowo				
Renciści	37	29	34	89
Emeryci	40	28	32	166
Uczniowie i studenci	33	30	37	47
Bezrobotni	43	25	32	69
Gospodynie domowe i inni	16	35	49	45
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	31	35	34	109
Sektor państwowy	42	24	34	118
Sektor prywatny	32	33	36	241
Spółdzielczość	44	36	20	11
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	40	33	27	124
201 - 325	24	36	40	154
326 - 449	34	29	38	157
450 - 599	45	24	31	143
Powyżej 599 zł	34	35	31	205
Ocena własnych war. mater.				
Złe	34	29	36	232
Średnie	35	31	34	455
Dobre	34	31	35	223
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	53	13	34	53
Raz w tygodniu	36	27	36	427
Kilka razy w miesiącu	33	31	36	131
Kilka razy w roku	31	33	36	215
W ogóle nie uczestniczy	27	49	24	84
Poglądy polityczne				
Lewica	17	56	27	180
Centrum	27	38	35	223
Prawica	59	16	25	320
Trudno powiedzieć	19	21	60	186